

UCHWAŁA

Dnia 27 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maria Szczepaniec (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Demendecki

SSN Marek Dobrowolski

Protokolant Karolina Majewska

w sprawie X. Y. – prokuratora byłej Prokuratury Apelacyjnej w [...] w stanie spoczynku

po rozpoznaniu w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej

na posiedzeniu w dniu 27 marca 2025 r.

zażalenia prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie

na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 31 października 2023 r., sygn. akt I ZI 56/23

w przedmiocie odmowy wyrażenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej X. Y. – prokuratora byłej Prokuratury Apelacyjnej w [...] w stanie spoczynku

za czyn z art. 165 § 2 ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej –

Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie (tekst jednolity Dz.U. z 2023 r., poz. 102 – dalej powoływana jako: „ustawa o IPN”)

oraz za czyn z art. 18 § 1 d.k.k. w zw. z art. 165 § 2 d.k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN

1. uchyla zaskarżoną uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 31 października 2023 r., sygn. akt I ZI 56/23;

**2. zezwala na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej X. Y.
– prokuratora byłej Prokuratury Apelacyjnej w [...] w stanie
spoczyнку;**

**3. kosztami postępowania odwoławczego obciąża Skarb
Państwa.**

[M. T.]

Tomasz Demendecki Maria Szczepaniec Marek Dobrowolski

UZASADNIENIE

Sąd Najwyższy uchwałą z dnia 31 października 2023 r. w sprawie o sygn. akt I ZI 56/23 odmówił zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej X. Y. – prokuratora byłej Prokuratury Apelacyjnej w [...] w stanie spoczynku, za czyny wskazane we wniosku prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej - Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie z dnia 17 sierpnia 2023 r., w sprawie o sygn. akt [...], tj. za czyny polegające na tym, że:

1. w dniu 29 stycznia 1982 r. w Z., jako podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., będąc funkcjonariuszem państwa komunistycznego, z powodu prezentowanych przez S. K. poglądów politycznych, stosował względem wymienionego represje naruszając jego prawo do wyrażania przekonań i opinii, co stanowiło poważne prześladowanie z powodu przynależności pokrzywdzonego do określonej grupy politycznej, a w szczególności przekroczył przysługujące mu uprawnienia w ten sposób, że ze względów politycznych, wbrew zgromadzonemu w toku śledztwa zarejestrowanego pod sygnaturą akt [...] materiałowi dowodowemu, zastosował wobec ówczesnego podejrzanego S. K. środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania, w wyniku oceny w sposób dowolny i dla podejrzanego niekorzystnych dowodów zgromadzonych w toku postępowania, stosując przy tym wykładnię rozszerzającą zakres penalizowanego zachowania, w szczególności gdy zgromadzony materiał

dowodowy nie dawał podstaw do przyjęcia, że podejrzany swoim zachowaniem wypełnił znamiona zarzucanego mu czynu przyjął, iż wyżej wymieniony, działając publicznie wyszydził Wojskową Radę Ocalenia Narodowego, podczas gdy zachowanie S. K. stanowiło wyraz jego sprzeciwu wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego i podejmowanych przez organ pozakonstytucyjny działań prowadzących do pozbawienia społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich deklarowanych przez Konstytucję PRL oraz przepisy prawa międzynarodowego, popełniając tym samym zbrodnię komunistyczną, stanowiącą jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, polegającą na pozbawieniu pokrzywdzonego wolności na okres czasu trwający dłużej niż 14 dni, a to od dnia 29 stycznia 1982 r. do dnia 14 marca 1982 r. i działając w ten sposób na szkodę interesu publicznego oraz interesu prywatnego ówczesnego podejrzanego, tj. o przestępstwo z art. 165 § 2 d.k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN;

2. w dniu 26 marca 1982 r. w Z., jako podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., będąc funkcjonariuszem państwa komunistycznego, z powodu prezentowanych przez S. K. poglądów politycznych stosował względem wymienionego represje naruszając jego prawo do wyrażania przekonań i opinii, co stanowiło poważne prześladowanie z powodu przynależności pokrzywdzonego do określonej grupy politycznej, a w szczególności przekroczył przysługujące mu uprawnienia w ten sposób, że ze względów politycznych, wbrew zgromadzonemu w toku śledztwa zarejestrowanego pod sygnaturą akt [...] oraz postępowania sądowego prowadzonego przed Wojskowym Sądem Garnizonowym w Z. materiałowi dowodowemu, chcąc aby członkowie składu orzekającego w sprawie o sygnaturze akt [...] przekroczyli swoje uprawnienia, nakłaniał ich do uznania oskarżonego za winnego zarzucanego mu w akcie oskarżenia czynu i wymierzenia rażąco surowej i sprzecznej z zasadami sądowego wymiaru kary dwóch lat pozbawienia wolności - podczas gdy zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie dawał podstaw do przyjęcia, że zarzucany oskarżonemu czyn wypełnił znamiona przestępstwa, w wyniku czego, mocą zapadłego orzeczenia we wskazanej wyżej dacie S. K. został uznany za

winnego popełnienia czynu z artykułu 270 § 1 k.k. z 1969 r. i skazany na karę jednego roku i sześciu miesięcy pozbawienia wolności za działanie stanowiące wyraz jego sprzeciwu wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego i podejmowanych przez organ pozakonstytucyjny przedsięwzięć prowadzących do pozbawienia społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich deklarowanych przez Konstytucję PRL oraz przepisy prawa międzynarodowego - popełniając tym samym zbrodnię komunistyczną, stanowiącą jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, prowadzącą z przyczyn politycznych do faktycznej eliminacji osądzonego z życia publicznego w okresie od dnia 26 marca 1982 r. do dnia 27 lipca 1983 r. w wyniku odbywania przezeń kary pozbawienia wolności, co stanowiło działanie na szkodę interesu publicznego oraz interesu prywatnego ówczesnego skazanego tj. o przestępstwo z art. 18 § 1 d.k.k. w zw. z art. 165 § 2 d.k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN (uchwała wraz z uzasadnieniem – k. 56-63v).

W dniu 13 listopada 2023 r. zażalenie od powyższej uchwały złożył prokurator Instytutu Pamięci Narodowej - Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie, zaskarżając ją w całości na niekorzyść X. Y. – prokuratora byłej Prokuratury Apelacyjnej w [...] w stanie spoczynku. W oparciu o przepis art. 438 pkt 3 k.p.k. orzeczeniu temu zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonej uchwały, mający istotny wpływ na jej treść, a polegający na uznaniu, że X. Y. swoimi zachowaniami nie wykroczył intencjonalnie poza granice kontratypu działania w ramach uprawnień i obowiązków służbowych prokuratora, a tym samym nie wyczerpał znamion wskazanych we wniosku przestępstw, a czyny jego nie stanowiły zbrodni komunistycznej ani zbrodni przeciwko ludzkości, podczas gdy prawidłowa ocena dowodów zgromadzonych w toku śledztwa prowadzić musi do wniosku, że zastosowanie wobec pokrzywdzonego S. K. tymczasowego aresztowania, a następnie wnioskowanie o uznanie go przez sąd za winnego czynu, który nie stanowił przestępstwa i wymierzenie mu kary bezwzględnego pozbawienia wolności stanowiły zamierzone i w pełni świadome działania, będące politycznie motywowaną zemstą na osobie uznanej za przeciwnika władz komunistycznych i

realiów panujących w Polsce w czasie obowiązywania stanu wojennego, instrumentalnie wykorzystującą instytucje prawa karnego i procedury karnej dla ochrony niedemokratycznego ustroju państwa i stanowiącą poważne prześladowanie z przyczyn politycznych w rozumieniu powszechnie uznawanych norm prawa międzynarodowego. Podnosząc powyższy zarzut, prokurator wniósł o zmianę podjętej uchwały i wydanie uchwały zezwalającej na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej prokuratora byłej Prokuratury Apelacyjnej w [...] w stanie spoczynku X. Y. za czyny z art. 165 § 2 d.k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN oraz z art. 18 § 1 d.k.k. w zw. z art. 165 § 2 d.k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN, opisane we wniosku prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej - Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Krakowie z dnia 17 sierpnia 2023 r., w sprawie o sygn. akt [...]. (zażalenie – k. 67-81).

Pismem z dnia 24 listopada 2023 r. (data wpływu do Sądu Najwyższego) odpowiedź na powyższe zażalenie złożył X. Y. - prokurator byłej Prokuratury Apelacyjnej w [...] w stanie spoczynku, wskazując, że zaskarżona uchwała została podjęta na podstawie prawidłowo ustalonego stanu faktycznego, a wyprowadzone z niego wnioski są trafne i uzasadnione właściwie i wniósł o utrzymanie jej w mocy. W uzasadnieniu odpowiedzi, odnosząc się do zarzutu podniesionego w zażaleniu prokuratora IPN, wskazał, że dostępność narzędzi przydatnych do interpretowania przepisów prawa w realiach roku 1982 była bardzo ograniczona.

Wskazał również, że pogląd prawny leżący u podstaw skazania pana S. K. został skorygowany dopiero przez Wojskowy Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 11 kwietnia 2005 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zażalenie zasługiwało na uwzględnienie.

Analiza zaskarżonej uchwały przez pryzmat zarzutu podniesionego w zażaleniu, w kontekście materiału dowodowego zgromadzonego w aktach sprawy o sygnaturze [...], dała podstawy do podjęcia uchwały odmiennej treści.

Zgodnie z art. 135 § 5 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze (tj. Dz.U. z 2024 r., poz. 390 ze zm. – dalej powoływana jako p.o.p.) sąd dyscyplinarny wydaje uchwałę zezwalającą na pociągnięcie prokuratora do odpowiedzialności karnej oraz uchwałę zezwalającą na tymczasowe aresztowanie

prokuratora, jeżeli zachodzi dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przez niego przestępstwa.

Sformułowanie „dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przez niego przestępstwa” określa materialną podstawę decyzji w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie prokuratora do odpowiedzialności karnej. Jest ono tożsame z pojęciem użytym w art. 313 § 1 k.p.k.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego wskazywano, że sformułowanie „dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa” jest niedookreślone, zatem ocena, czy spełniona została opisana nim przesłanka, zawsze zależy od konkretnych okoliczności sprawy (por. np. uchwała Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego z 18 października 2004 r., SNO 40/04), jednakże podejrzenie popełnienia przestępstwa musi być w pełni uzasadnione i nie może nasuwać żadnych istotnych wątpliwości, ani zastrzeżeń, zarówno w odniesieniu do popełnienia czynu zabronionego jak i zaistnienia wszystkich znamion konkretnego typu przestępstwa (por. np. uchwały Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego: z 8 maja 2007 r., SNO 21/07; z 27 stycznia 2009 r., SNO 95/08; z dnia 20 lipca 2011 r., SNO 32/11).

Ponadto, Sąd Dyscyplinarny w postępowaniu o wyrażenie zgody na pociągnięcie prokuratora do odpowiedzialności karnej ma obowiązek oceny dowodów na zasadach określonych w przepisach k.p.k., a więc przede wszystkim zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów, o jakiej mowa w art. 7 k.p.k., czyli z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego. Podane w tym przepisie kryteria (logika, wiedza i doświadczenie), pozwalają również na dokonanie kontroli przestrzegania przez sąd zasady swobodnej oceny dowodów w konkretnej sprawie, tym samym mają uniemożliwiać tzw. dowolną ocenę dowodów. Podkreśla się w orzecznictwie, że uzasadnienie rozstrzygnięcia powinno zawierać wskazanie, jakie fakty sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych. Sąd dyscyplinarny powinien w pierwszym rzędzie ocenić dowody, a dopiero następnie dokonać analizy prawnej, czy spełniona jest przesłanka uchylenia immunitetu, czyli czy wskazują one, że zachodzi dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przez prokuratora

przestępstwa (por. postanowienie Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego z 11 października 2005 r., SNO 43/05 oraz uchwała Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego z 23 lutego 2006 r., SNO 3/06).

W ocenie Sądu Najwyższego orzekającego w niniejszej sprawie, Sąd I instancji błędnie stwierdził, że działania podjęte przez ówczesnego podprokuratora Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z. X. Y. polegające na tymczasowym aresztowaniu pokrzywdzonego S. K. i wnioskowaniu o uznanie go za winnego i wymierzenie mu kary bezwzględnego pozbawienia wolności, nie stanowiły przestępstwa ze względu na fakt, że działał on w usprawiedliwionym błędzie w zakresie interpretacji znamion występku z art. 270 § 1 k.k. z 1969 r.

W pierwszej kolejności należy odnotować, że po rozpoznaniu rewizji nadzwyczajnej wniesionej przez Naczelnego Prokuratora Wojskowego na korzyść S. K. od wyroku Wojskowego Sądu Garnizonowego w Z. z dnia 26 marca 1982 r., [...], Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 8 lipca 1994 r., WRN 123/94, uniewinnił go, zaś w uzasadnieniu wskazał, że Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego jako organ pozakonstytucyjny nie mieściła się w katalogu dóbr pozostających pod ochroną przepisu art. 270 § 1 k.k. z 1969 r., a zachowanie S. K. nie wyczerpało znamion przestępstwa (k. 144-147, k. 223-224 akt o sygn. [...]). Co znamienne, wydając powyższe rozstrzygnięcie, Sąd Najwyższy oparł się na tych samych przepisach prawa materialnego, które zastosował w 1982 r. ówczesny podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z. X. Y. Jak słusznie zauważył skarżący w swoim zażaleniu, Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego nie była jakimkolwiek prawnie określonym ciałem, a w szczególności organem państwowym, była ona grupą osób (zawodowych żołnierzy WP), które same sobie nadały uprawnienia władcze, a następnie – z wykorzystaniem pełnionych przez te osoby funkcji partyjnych, wojskowych i państwowych – uprawnienia te realizowały. Z kolei w doktrynie wskazuje się, że WRON była organem nielegalnym, a w najlepszym przypadku pozakonstytucyjnym (vide: s. 7-9 zażalenia prokuratora IPN-u).

Mając na uwadze powyższe, w ocenie Sądu Najwyższego, Sąd I instancji dokonał błędnej oceny materiału dowodowego i nie dochował należytej staranności podczas ustalania stanu faktycznego na podstawie dokumentów zgromadzonych w aktach sprawy o sygn. [...], natomiast rozważania prawne tego sądu dotyczące

niepopelnienia przez prokuratora X. Y. zarzucanych mu czynów, nie zostały poprzedzone należytą analizą prawną.

Jak wynika z wpisów w aktach nadzoru, prokurator X. Y. podejmował decyzje w przedmiocie trybu postępowania i zastosowania środków zapobiegawczych, w tym tymczasowego aresztowania - samodzielnie (k. 159 akt o sygn. [...]). W realiach dowodowych niniejszej sprawy, nie można przyjąć, aby działania prokuratora X. Y. w postaci czynności służbowych polegających na zastosowaniu tymczasowego aresztowania wobec S. K. i złożeniu na rozprawie przed Sądem wniosku o wymierzenie mu kary 2 lat pozbawienia wolności, były obarczone błędem. Zdaniem Sądu Najwyższego, ówczesny podprokurator X. Y. działał umyślnie i z zamiarem bezpośrednim, stosując rozszerzającą interpretację przepisu z art. 270 § 1 k.k. z 1969 r., na podstawie którego dążył do pozbawienia wolności S. K. Analiza zgromadzonych w sprawie dowodów na to wskazuje, albowiem musiał on sobie zdawać sprawę, że Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego nie była organem państwowym, a tym samym nie podlegała ona żadnej ochronie prawnej.

W przedmiotowej sprawie Sąd I instancji błędnie ustalił, że X. Y. nie wykroczył intencjonalnie poza granice kontratypu działania w granicach uprawnień i obowiązków służbowych prokuratora. Tym samym, rację ma skarżący twierdząc, iż przedmiotowe orzeczenie zapadło w oparciu o błędnie ustalony stan faktyczny. Jak słusznie zauważył w swoim zażaleniu, ówczesny podprokurator X. Y. miał bowiem realny wybór pomiędzy zastosowaniem uczciwej interpretacji przepisu art. 270 § 1 k.k. z 1969 r. zarzucanego S. K. i wynikającą z takiej interpretacji ochroną praworządności i praw człowieka.

Reasumując, zdaniem Sądu Najwyższego, w realiach dowodowych niniejszej sprawy, istnieje dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przez X. Y. – prokuratora byłej Prokuratury Apelacyjnej w [...] w stanie spoczynku przestępstwa umyślnego, w formie zamiaru bezpośredniego, polegającego na tym, że podczas wykonywania czynności służbowych w dniu 29 stycznia 1982 r. w postaci zastosowania tymczasowego aresztowania wobec S. K. oraz w dniu 26 marca 1982 r. złożenia wniosku w trakcie postępowania przed Wojskowym Sądem

Garnizonowym w Z. o uznanie S. K. winnym zarzuconego mu w akcie oskarżenia czynu zakwalifikowanego jako występki z art. 270 § 1 d.k.k.

W doktrynie podkreśla się, iż pojęcie zamiaru bezpośredniego nie budzi większych wątpliwości. Ustawodawca opisuje go w ten sposób, że sprawca „chce popełnić czyn zabroniony.” Podnosi się, iż skoro sprawca chce czegoś konkretnego, to musi mieć świadomość istnienia owego czegoś, przynajmniej w zakresie podstawowych, istotnych danych odnośnie do istoty konkretnej czynności wykonawczej, przedmiotu tej czynności i innych okoliczności mających znaczenie dla oceny jego zachowania z punktu widzenia znamion czynu zabronionego (por. M. Budyn-Kulik, *Umyślność w prawie karnym i psychologii. Teoria i praktyka sądowa*, Warszawa 2015, s. 35-38). W orzecznictwie dominuje pogląd, że mimo, iż zamiar bezpośredni istnieje tylko w świadomości sprawcy, to podlega identycznemu dowodzeniu jak okoliczności ze sfery przedmiotowej, a więc z zastosowaniem odpowiednich zasad dowodzenia i wnioskowania (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 25 lipca 2005 r., V KK 87/05; z 22 grudnia 2006 r., II KK 92/06; z 25 listopada 2010 r., IV KK 168/10).

Zdaniem Sądu Najwyższego, X. Y. stosując tymczasowe aresztowanie wobec S. K., a następnie domagając się wymierzenia mu kary w wysokości 2 lat pozbawienia wolności działał umyślnie, z zamiarem bezpośrednim, świadomie realizując polityczną wolę ówczesnej władzy. Należy zgodzić się ze skarżącym, że postępowanie prowadzone przez X. Y. wobec oskarżonego było nierzetelne, dopuszczono się w nim nadużycia instytucji tymczasowego aresztowania, które zastosowano w sytuacji braku realizacji znamion czynu zabronionego zarzucanego podejrzanemu. Zastosowanie najsurowszego środka zapobiegawczego nie było wynikiem błędu, lecz stanowiło intencjonalne działanie, motywowane politycznie.

Nie budzi wątpliwości Sąd Najwyższy, że X. Y. działał w pełni świadomie, celowo, bezprawnie pozbawiając S. K. wolności, żądając następnie wymierzenia surowej kary.

Należy zwrócić ponadto uwagę, że w zaskarżonej uchwale nie tylko dopuszczono się błędów w ustaleniach faktycznych, co miało istotny wpływ na jej treść, ale nie przedstawiono pełnej argumentacji w zakresie motywów. Zabrakło także odniesienia do wszystkich podniesionych we wniosku zarzutów.

Niezależnie od powyższego, podkreślić należy, że Sąd Najwyższy wydając uchwałę zezwalającą na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej nie przesądza, że prokurator byłej Prokuratury Apelacyjnej w [...] w stanie spoczynku – X. Y. jest winny popełnienia czynów wskazanych we wniosku prokuratora IPN-u. Postępowanie w tym przedmiocie ma jedynie na celu weryfikację, czy zachodzi dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przez ww. prokuratora czynów zabronionych. Istotą niniejszego postępowania jest umożliwienie dalszego prowadzenia sprawy karnej przez odpowiednie organy państwowe.

Z tych wszystkich przyczyn, zażalenie prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu - Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie okazało się zasadne.

O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono na podstawie art. 166 p.o.p., obciążając nimi Skarb Państwa.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.

[M. T.]

[r.g.]

Tomasz Demendecki Maria Szczepaniec Marek Dobrowolski